Barbora Vegrichtová

Hrozba radikalizace

Terorismus, varovné signály a ochrana společnosti

GRADA®

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Vegrichtová, Barbora, 1978-
Hrozba radikalizace : terorismus, varovné signály a ochrana společnosti /
Barbora Vegrichtová. -- Vydání 1.. -- Praha : Grada, 2019. -- 198 stran,
8 nečíslovaných stran obrazových příloh
Obsahuje bibliografii

ISBN 978-80-271-1068-1 (online ; pdf)

* 316.4-028.81 * 329.055 * 323.28 * 351.74/.75 * (437.3) * (048.8)
– radikalizace
– extremismus
– terorismus
– vnitřní bezpečnost
– radikalizace -- Česko
– monografie

351 - Úkoly veřejné správy, správní opatření, legislativa [15]

Barbora Vegrichtová

Hrozba radikalizace

Terorismus, varovné signály a ochrana společnosti

GRADA®

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy
Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude ***trestně stíháno****.*

PhDr. Barbora Vegrichtová, Ph.D., MBA

HROZBA RADIKALIZACE
Terorismus, varovné signály a ochrana společnosti

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401
www.grada.cz
jako svou 7450. publikaci

Recenzovali:
prof. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.
prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Fotografie:
archiv autorky

Odpovědný redaktor Milan Pokorný
Sazba a zlom Milan Vokál
Návrh a zpracování obálky Antonín Plicka

Počet stran 200 + 8 stran barevná příloha
Vydání 1., 2019

Vytiskla Tiskárna v Ráji, s.r.o., Pardubice

© Grada Publishing, a.s., 2019
Cover Photo © freepik.com

ISBN 978-80-271-1069-8 (ePub)
ISBN 978-80-271-1068-1 (pdf)
ISBN 978-80-271-2031-4 (print)

Obsah

Předmluva **8**

1. Transformace a kontexty terorismu **11**
1.1 Vymezení základního pojmosloví 19
1.2 Islám a islámský fundamentalismus 22
1.3 Islamismus, salafismus a džihádismus 24
Shrnutí 30

2. Radikalizační proces **33**
2.1 Vymezení radikalizace 34
2.2 Modely radikalizačního procesu 38
2.3 Modely rekrutace a jejich specifika 45
Shrnutí 51

3. Radikalizované osoby **55**
3.1 Úvod do problematiky 55
3.2 Zahraniční terorističtí bojovníci 58
3.3 Osamělí útočníci 71
3.4 Role žen v terorismu 78
3.5 Navrátilci 87
3.6 Sebevražedné teroristické útoky 92
Shrnutí 95

4. Radikalizace ve věznicích **97**
4.1 Radikalizační potenciál vězeňských zařízení 98
4.2 Teroristé ve věznicích 110
4.3 Radikalizace a české vězeňství 119
Shrnutí 121

5. Indikátory radikalizace a detekce **123**
5.1 Základní východiska detekce radikalizace 125
5.2 Kategorie příznaků radikalizace 132
Změna jména, zvolení přezdívky 132
Změna stylu oblékání 133
Změna vzhledu 134

Tetování, skarifikace a další tělesné úpravy 134
Snaha navázat kontakt s vůdčími osobnostmi hnutí 134
Vlastnictví propagandistických knih a časopisů 135
Vlastnictví propagačních předmětů a relevantních reálií 137
Změna v náboženské praxi 139
Sledování webových stránek a chatů s extremistickým obsahem 140
Glorifikace násilí a mučednictví 141
Případová studie 141
5.3 Indikátory radikalizace ve věznicích 142
5.4 Indikátory radikalizace u dětí 148
Shrnutí 153

6. Deradikalizace a prevence radikalizace 155
6.1 Deradikalizační proces a jeho atributy 155
6.2 Role žen v procesu deradikalizace 165
6.3 Bezpečnostní výzvy a kontexty radikalizace 167
6.4 Právní kontexty problematiky radikalizace v České republice 173
§ 312e Podpora a propagace terorismu 174

Závěr 177

Použité a doporučené informační zdroje 179

Rejstřík věcný 193

Rejstřík jmenný 197

Autorka děkuje své rodině a kolegům z bezpečnostní a akademické sféry za neskonalou podporu nejen při vzniku této knihy.

Předmluva

Terorismus představuje v současné době širokospektrálně diskutované téma, které znepokojuje širokou veřejnost, zaměstnává vysoký počet bezpečnostních orgánů a zpravodajských služeb a je podrobně sledováno a analyzováno vědecko-výzkumnými organizacemi a akademickou sférou. Paralelně a v přímé souvislosti s hrozbou terorismu se od počátku nového tisíciletí věnuje zvýšená pozornost procesům radikalizace, které se objevují v nových formách a modifikacích. Četné případy teroristických incidentů prvních dvou dekád nového století otevřely nové bezpečnostní otázky týkající se příčin a kontextů, které útokům předcházely. V zahraničí jsou publikovány odborné knihy studující a popisující problematiku radikalizace, tedy transformační proces, při němž se jedinec nebo skupina obrátí směrem k terorismu, a přeprogramuje tak od základu svoji osobnost a chování.

Radikalizace souvisí se všemi formami terorismu, ať jde o terorismus politický, náboženský, separatistický, environmentální nebo etno-nacionalistický. Tento dynamický proces, který v nejzazších důsledcích může vést k násilným skutkům extrémních rozměrů, představuje v současnosti jednu z nejvýznamnějších bezpečnostních a badatelských výzev. Akademická sféra se při studiu radikalizace majoritně soustřeďuje na stanovení srozumitelné definice radikalizace, na vymezení klíčových příčin a facilitátorů, které radikalizaci iniciují nebo prohlubují, na vizualizaci modelů radikalizace, na deskripci obecných charakteristik radikalizovaných osob a na stanovení možných nástrojů prevence a rozvoj opatření směřujících k deradikalizaci jednotlivců nebo skupin. Expertní bezpečnostní komunita doposud nedospěla k jednoznačným závěrům nebo ke konsenzu týkajícímu se problematiky radikalizace. Je to oblast stále velmi dynamická, a tím spíše otevřená novým výzkumům, přístupům a návrhům řešení.

Navzdory tomu, že hrozba terorismu na území České republiky je z pohledu bezpečnostních a zpravodajských složek relativně malá, je přesto nezbytné aktivně monitorovat, sledovat a vyhodnocovat jevy s touto sférou související. Naše země je na konci druhé dekády nového století vnímána jako jedna z nejbezpečnějších v celosvětovém měřítku. To ovšem neznamená, že obyvatelstvo nebo osoby pobývající na území státu jsou zcela imunní vůči radikalizačním mechanismům nebo že se tento stav nemůže v budoucnosti změnit. Výkonné orgány státu a stejně tak významní aktéři bezpečnostního aparátu sledují vývoj a trendy v oblasti radikalizace v zahraničí a přistupují k tomuto fenoménu se vší obezřetností. V této souvislosti nelze podceňovat kontexty, které výše uvedené hrozby podmiňují nebo generují. Se stejnou vážností se touto problematikou zabývá širší bezpečnostní komunita, zahrnující odborníky a akademické pracovníky vzdělávacích a výzkumných institucí, kteří se specializují na terorismus a extremismus.

Publikace si klade za cíl přispět k porozumění problematice radikalizace a jejích společenských a bezpečnostních kontextů. Obsahově se soustřeďuje především na formy radikalizace náboženské, respektive související se soudobými násilnými džihádistickými skupinami, které pro své účely zneužívají radikální interpretaci islámského náboženství. Koncept, který tyto organizace vyvinuly a rozšířily, je natolik životaschopný, funkční a do jisté míry i atraktivní, že je namístě se domnívat, že bude přetrvávat a ovlivňovat významné počty následovníků navzdory tomu, že jeho stvořitelé spolu se svými mateřskými organizacemi budou poraženi a nebudou již existovat. Úspěšný formát se pravděpodobně rozvine pod záštitou nových přívrženců a následovníků s přinejmenším stejnou intenzitou a urputností. Autorka se současně snaží poodhalit možné shodné rysy, ale i případné rozdíly a znaky spojené s jinými kategoriemi radikalizace, zejména s těmi, které směřují k politickému extremismu. Ten se v současné době revitalizuje, ale i formuje v adaptovaných novotvarech a podobách napříč evropskou společností.

Z hlediska metodiky zpracování a vzhledem ke skutečnosti, že tato problematika je v současné době předmětem intenzivního vědeckého bádání, jsou v publikaci shrnuty hlavní přístupy a závěry současných světových výzkumníků a výzkumných organizací. Využity byly zejména metody formálně-logického myšlení, zejména syntetické, analytické, induktivní, deduktivní a komparační, rozhovory s expertními pracovníky ze zahraničí i z České republiky z bezpečnostní oblasti, ale i z dalších zainteresovaných oborů. Autorka k deskripci dané problematiky rovněž využila své zkušenosti a zjištění z doposud realizovaných a probíhajících bezpečnostních výzkumů, které vedla nebo na nichž participovala, dále interakce s mezinárodní vědeckou komunitou a kontinuální spolupráci s tuzemskými i zahraničními bezpečnostními sbory.

Struktura monografie je inspirována strategickými otázkami, které se odvíjejí od podstaty samotného radikalizačního procesu a jeho konsekvencí. První část přináší stručný terminologický úvod, další kapitoly představují nejznámější a nejsrozumitelnější vizuální schémata radikalizace spolu s jejich popisem a vysvětlením. Majoritní část publikace se věnuje osobnostním charakteristikám a profilovým prvkům radikalizovaných osob, a to s přiměřenou mírou zobecnění, a dále pak vnějším a vnitřním faktorům ovlivňujícím rychlost a intenzitu radikalizačního procesu. Fakta jsou ilustrativně demonstrována na skutečných případech z posledních let. Další kapitola se podrobně zaměřuje na způsoby a metody účinné detekce radikalizace ve společnosti, a to na základě zkušeností v zahraničí, spolupráce s bezpečnostními sbory a výzkumné a pedagogické praxe autorky. Akcent je kladen zejména na vězeňskou populaci, delikventní část mládeže a další rizikové společenské subkategorie. V této kapitole jsou nastíněny možné příčiny radikalizační vulnerability (zranitelnosti, náchylnosti k ovlivnění) zmíněných skupin a současné vazby mezi terorismem, zločineckým prostředím a kriminální subkulturou. Závěrečná kapitola shrnuje nejvýznamnější poznatky z oblasti prevence radikalizace a programů deradikalizace a doporučení pro bezpečnostní praxi.

Cílovým čtenářským auditoriem jsou především pracovníci bezpečnostních sborů a další aktéři participující na zajištění bezpečnosti v České republice. Informace v textu

obsažené mohou být přínosné rovněž pro další odborné instituce zaměřující se na práci s mládeží, vychovatele, pedagogy, sociální pracovníky, psychology, probační a mediační úředníky, pracovníky azylových zařízení, pobytových středisek, výchovných ústavů, stejně jako pro nevládní organizace a občanská sdružení. V širší perspektivě se dá konstatovat, že zpracovaná problematika cílí i na širokou neodbornou veřejnost se zájmem o tuto problematiku, bezpečnost státu i svého bezprostředního okolí.

Pro zájemce o hlubší studium tohoto tématu či vybraných tematických okruhů odkazuje autorka na seznam literatury a přehled použitých písemných a elektronických zdrojů nebo nabízí přímý kontakt a podporu v rovině konzultační, vzdělávací a výzkumné.

1. Transformace a kontexty terorismu

Terorismus 21. století a s ním spojené násilí realizované v mnoha různých podobách je v dnešní době nedílnou součástí bezpečnostní reality současné Evropy, ale i dalších kontinentů. Globální povaha a metody tohoto typu terorismu s sebou přinášejí kromě ztrát na životech a vysokého počtu zraněných osob též další konsekvence, vzbuzující a šířící strach a nejistotu mezi obyvatelstvem mnoha států. Obavy a pocit ohrožení občanů zemí dotčených terorismem jsou v mnoha případech přímým či nepřímým iniciačním mechanismem dalších negativních sociálních jevů a projevů, které ovlivňují dennodenní život společnosti i politické subjekty, a především se promítají do požadavků veřejnosti na důkladné zajištění bezpečnosti státu a ochrany obyvatelstva. Agenda zajištění bezpečnosti a obrany státu vyžaduje značné kapacity a nasazení prostředků v rovině personální, organizační, legislativní a technické. V širší perspektivě lze říci, že protiteroristická opatření se výrazně odrážejí i v rovině ekonomické a finanční. Adekvátní bezpečnostní opatření vyžadují objektivní a komplexní přístup k problematice, konstruktivní zprávy o bezpečnostní situaci a relevantních hrozbách. Tyto úkoly nejsou v gesci pouze vrcholné exekutivy, zákonodárných orgánů a bezpečnostního aparátu. Teroristické činy je zapotřebí zkoumat a analyzovat v širších kontextech, z hlediska možných příčin, ale i možných důsledků a predikce *pro futuro.* Nezastupitelnou úlohu zde sehrává akademická sféra a vědecká komunita odborníků z různých vědních oborů. V neposlední řadě je třeba zdůraznit, že na zajištění bezpečnosti a na prevenci násilných incidentů a terorismu musí participovat celá společnost. Na globální povahu terorismu je tedy třeba odpovídat globálními opatřeními a zainteresovat každý subjekt bezpečnostního systému i jednotlivé fyzické osoby, protože současná podoba terorismu závažným způsobem ohrožuje základní lidská práva a svobody.

Terorismus i navazující bezpečnostní problémy je třeba vnímat multioborově, a především ve spojitosti s dalšími bezpečnostními fenomény a sociálně patologickými jevy. Tyto jevy mohou signalizovat potenciální riziko, které může být prekurzorem mnohem závažnějších násilných aktivit. Aktuálně velmi diskutovaným tématem evropské bezpečnostní komunity je propojování a vazby zločineckých struktur a kriminálních skupin se světem extremistických organizací a terorismu. Odborníci hovoří o takzvaném *crime terror nexus*¸ přičemž podstatou těchto vazeb je symbiotický nebo oportunistický vztah mezi oběma entitami. Skupiny páchající trestnou činnost na úseku majetkové, násilné či drogové kriminality mohou představovat v určitém okamžiku zajímavého partnera pro teroristické organizace, kterým poskytnou specifický servis, zajištění vybrané agendy

či krytí. Vztah je zpravidla reciproční a výhodný pro obě strany. V řadách zločineckých organizací mohou teroristické organizace často nalézt budoucí oddané bojovníky nebo následovníky. Této problematice se budeme v textu dále podrobněji věnovat.

Je důležité zdůraznit, že přístupy k problematice terorismu je třeba revitalizovat a inovovat, stejně jako se transformují formy globálního terorismu současnosti. V posledních několika desetiletích se pohled na problematiku pomalu mění. Ukazuje se, že pochopení příčin terorismu je důležité nejen pro výzkum tohoto jevu, ale že představuje i nezbytnou podmínku přípravy skutečně efektivních protiteroristických opatření. Stát, který netuší, proč na jeho cíle určitá skupina útočí, sotva bude schopen útoky zastavit, zvláště leží-li jejich příčiny na strukturální rovině. Skutečnost, že k šíření terorismu může mimo jiné přispět porušování lidských práv, začíná být na mezinárodní scéně postupně akceptován. Vědět, jaké faktory přispívají k tomu, že se organizace nebo jednotlivci rozhodnou spáchat teroristický čin, má navíc klíčový význam při vytváření protiteroristických koncepcí a při implementaci preventivních a represivních opatření.[1] Hrozba terorismu nepřímo postihuje i státy, které bezprostřední zkušenost s teroristickými útoky doposud nemají. Přehnané reakce nebo iracionální strach občanů, démonizace jistých témat, nedostatek informací a manipulace s fakty iniciují další bezpečnostní problémy, společenskou nejistotu nebo jiné formy radikalizace vybrané části veřejnosti. Bezpečnostní prostředí je totiž v moderní době velmi interferentní a bezpečnostní hrozby mají v mnoha případech transnacionální charakter, prostupující vnitřní i vnější bezpečnost státu. Události a incidenty bezpečnostního charakteru odehrávající se v teritoriálně a geopoliticky vzdálených regionech mohou mít vliv a bezpečnostní konsekvence na státy z jiných zeměpisných oblastí. Internacionalizace zločinného prostředí, stejně jako působení terorismu ohrožují současný svět v globálním měřítku, přinášejí nové bezpečnostní výzvy a destabilizují sociálně i politicky společenství mnoha států. Strach a nejistota občanů bez ohledu na to, zda mají, či nemají reálný základ, jsou častými spouštěči nedůvěry v bezpečnostní systém, zapříčiňují emoční disbalanci občanské společnosti, představují významný akcelerátor exaltovaného nacionalismu, předsudků, sociálních stereotypů, xenofobie a účelového populismu ambiciózních politických subjektů.

Drbohlav k takzvanému **efektu strachu** uvádí, že strach je individuální, ale za určitých okolností i sociální, „vysoce nakažlivá" emoce, která neurovegetativně aktivuje celý organismus nebo skupinu organismů k případné „sebeobraně". Na strachu ze známého i z neznámého byla postavena celá řada náboženství, politických systémů, generačních mýtů a je základní obchodní a reklamní strategií úspěšných obchodníků. Strach je nejlepším a nejsnadnějším nástrojem pro manipulaci s jedincem i se společností.[2]

Základním předpokladem bezpečného státu je zajištění stability a ochrany obyvatelstva před hrozbami různého charakteru a vybudování takového bezpečnostního systému

---

1 BÍLKOVÁ, V. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 127.

2 DRBOHLAV, Andrej. *Psychologie masových vrahů: Příběhy temné duše a nemocné společnosti*. Praha: Grada, 2015, s. 158.

a jeho prvků, které budou s to novodobým hrozbám čelit a přijímat opatření k jejich zmírnění (mitigaci) nebo eliminaci. Teroristické útoky poslední dekády nového tisíciletí nejen postihují nejvyšší zájmy státu a společnosti, tedy životy a zdraví osob, ale pronikají i do dalších společenských sfér. Ovlivňují rovinu ekonomickou, hospodářskou, legislativní, oblast mezilidských vztahů a soužití a v celkovém kontextu i oblast existenční.

Terorismus moderní éry tedy destabilizuje samotné základy demokratických zřízení tím, že živí pochybnosti o funkčnosti systému samotného. Fragmentuje nebo polarizuje společnost a velmi umně ji infikuje ideologickými a náboženskými doktrínami, které legitimizují násilí ve velmi kruté a nelidské formě. Cílenou propagandou manipuluje obyvatelstvo a jeho nejvíce ovlivnitelné segmenty, mládež a mladé dospělé různého původu, národnosti, etnicity, sociálního postavení či vzdělání. Dochází tedy k radikalizaci individuální a v některých případech i společenské.

Jak již bylo uvedeno výše, jedním z hlavních nástrojů teroristických organizací, který mocným způsobem ovlivňuje psychiku a emoce obyvatelstva států ohrožených terorismem, je **násilí**. Násilné útoky teroristických organizací se v druhé dekádě nového tisíciletí staly integrální součástí zpravodajství různých mediálních subjektů, které tomuto tématu dávají na různých platformách velký mediální prostor. Redundantní **medializace** a dostupnost informací o této bezpečnostní hrozbě jistým způsobem přispívají k šíření strachu ve společnosti a ve vybraných případech i k neadekvátním či excesivním reakcím občanů.

Samotná média ze své funkce nemohou ignorovat témata, na která se chtě nechtě upírá pozornost veřejnosti a jež jsou v centru společenského zájmu. Navíc moderní komunikace, satelitní spojení, mobilní telefonování a přístup k internetu umožňují nerušené získávání informací z neomezeného počtu zdrojů – v současnosti je (především v demokratických zemích) jak technicky, tak legislativně velmi obtížné bránit šíření informací.[3]

Pro média je přitom zpravodajství o terorismu atraktivní, a proto se někdy hovoří o kauzálním nexu mezi médii a teroristy. Média pak dokonce mohou svým zájmem terorismus nepřímo podněcovat. Existence pluralitních médií umožňuje šíření teroristických poselství především v demokratických společnostech, proto je někdy terorismus dáván do souvislosti i se vznikem moderního mediálního prostředí.[4]

Jinak řečeno, terorismus potřebuje publicitu a tu mu poskytují média. Protože technologický vývoj umožnil, aby masmédia pokrývala signálem celou planetu, šíření informací o teroristických akcích již nemá omezení. I když výzkumy v tomto směru musí ještě pokračovat, zdá se, že mnohé dopady, které můžeme odvodit z přenosu informací o atentátech, cíleně vyvolávají samotní podněcovatelé a vykonavatelé. Teroristé si uvědomují, že mediální propagace jejich zločinů dokáže znásobit zastrašovací a symbolické

[3] Více SOULEIMANOV, E. *Terorismus: Pokus o porozumění.* Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, s. 42.

[4] MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 47.

účinky především tehdy, je-li šířena audiovizuálně. Opakovaná informace o teroristických akcích tak má zesilující účinek.[5]

Média proto mohou přispět k částečné publicitě teroristických činů a jejich samotných aktérů. Nekonečně se opakující zprávy o teroristických útocích, zveřejňování nepřiměřených či neadekvátních detailů o průběhu útoku či samotných pachatelích je z pohledu bezpečnosti a prevence výrazně kontraproduktivní. Nemalá část pachatelů násilných incidentů masového charakteru z podstaty své osobnosti baží po slávě a mediálním zájmu a média takto, byť neúmyslně, vlastně saturují jejich potřeby. Pro určité spektrum může redundantní zpravodajství o těchto útočnících vést k takzvanému **copycat efektu**, tedy k nápodobě, nebo dokonce kopírování těchto činů. Podobné postupy mají *de facto* ve své výbavě téměř všechny teroristické organizace, které s oblibou publikují články a zveřejňují komuniké, kde glorifikují své „padlé bojovníky" a přímo vyzývají k jejich imitaci a následování.

V této souvislosti je tudíž nutné pamatovat na zajištění objektivního pohledu na tuto problematiku, jejího srozumitelného výkladu a vysvětlení podstaty teroristických útoků a souvisejících protiteroristických opatření. Informovaná a přiměřeně edukovaná veřejnost si může lépe vybudovat dílčí autoregulativní mechanismy i přiměřenou míru rezistence, ale i jistou bdělost, která je předpokladem předcházení těmto incidentům a násilí obecně. Klíčovými nástroji je budování dostatečného kritického myšlení již u dětí a mládeže, stejně jako konstruktivních přístupů ke složitým společenským otázkám a tématům v rámci celé veřejnosti.

S ohledem na poslední vývoj v této bezpečnostní oblasti lze říci, že cíle a úmysly teroristů zůstávají stejné – prostřednictvím systematického a účelového násilí zastrašují vlády a obyvatelstvo, aby dosáhli svých ideologicky nebo nábožensky motivovaných cílů. Svoje subjektivní vidění světa vnucují pod hrozbou násilí nebo za jeho přímého užití ostatním osobám, šíří útočnou a manipulativní propagandu, radikalizují a verbují nové přívržence. Podstata terorismu tedy zůstává stejná, **modifikují se ovšem klíčové atributy**.

Praktiky terorismu prošly dramatickým evolučním vývojem, a to zejména od sedmdesátých let 20. století po současnost, a to ve dvou klíčových aspektech, ve **volbě cíle útoku** a ve **způsobu jeho provedení**. V raných sedmdesátých letech bylo možné zaznamenat zásadní posun v cílech či objektech teroristických útoků. Teroristé si vybírali určité osobnosti – diplomatické představitele, vysoce postavené důstojníky ozbrojených sil, a především politiky. Dnešní terorismus nezastrašuje jednotlivce, ale soustřeďuje se na širokou veřejnost. Co se týká metod realizace, náhodné útoky na veřejnost se jeví jako efektivnější způsob, protože terorizuje většinovou společnost a šíří strach v masovém

[5] CORTE IBÁÑEZ, L. de la. *Logika terorismu*. Praha: Academia, 2009, s. 108.

měřítku. Výše uvedená kombinace atributů současného terorismu poskytuje teroristům bezprostřední okamžité výsledky a vyšší potenciál získat to, co chtějí.[6]

Mění se tedy forma teroristických útoků, metody užitého násilí a *modus operandi* konkrétních útoků. Násilné incidenty jsou ve většině případů méně spektakulární a masové, ale o to **častější a snáze proveditelné**. Teroristické organizace ve většině případů preferují letální (smrtící) útoky před neletálními formami, kterými je například kyberterorismus. Hlavními cíli teroristických útoků jsou tak stále lidé, a nikoli cíle symbolické, které reprezentují určitý stát, národnost, formu vlády či náboženství. Útočníci používají k realizaci vražedné akce dopravní prostředky, rozmanité bodné nebo řezné nástroje, improvizované zbraně a výbušniny. Útoky se odehrávají zpravidla na veřejném prostranství, které je minimálně zabezpečené či zcela otevřené a kde se kumuluje větší počet osob. Devastující efekt je tak poměrně značný, stejně tak psychologický dopad incidentu na obyvatelstvo, vládní instituce i bezpečnostní složky. Ne vždy se podaří prokázat skutečný motiv jednotlivých útoků, jejich případné ideologické pozadí či vazby na určitou teroristickou organizaci. V posledních letech však je pozornost bezpečnostního aparátu a dalších relevantních subjektů bezpečnostního systému Evropy zaměřena na problematiku násilného džihádismu jako jednu z forem náboženského terorismu.

Většinová pozornost médií se proto věnuje systematickému teroru, jehož realizátory jsou organizace jako Islámský stát, Boko Haram a Al-Káida, které páchají akty násilí ve jménu extremistické interpretace islámu. Přesto je nutné zdůraznit, že nárůst násilného extremismu není v současnosti vázán výlučně na náboženské vyznání. Mnoho zločinných skutků bylo spácháno ve jménu ochrany judaismu, dokonce i ve Střední Asii; hnutí křesťanského militarismu existují v mnoha částech světa. Asijský kontinent má své zkušenosti se skupinami páchajícími násilí ve jménu hinduismu a buddhismu a významné státy Evropy se v současnosti potýkají s hrozbou mobilizujících se forem politického extremismu.[7]

Násilí džihádistických teroristů se vyznačuje šokující brutalitou, která není samoúčelná, ale slouží jako nástroj zastrašování takzvaných nepřátel, ale současně i k vlastní prezentaci a k demonstraci moci a síly teroristických organizací. Je nedílnou součástí propagandy a podněcování k dalším obdobným krutým činům. Inovativními a velmi brutálními způsoby mučení a poprav svých rukojmí, oponentů, zrádců nebo nepřátel nechvalně proslul takzvaný Islámský stát.

Členové teroristické organizace Islámského státu shazovali v dobách své expanze homosexuály z budov, vraždili důmyslnými způsoby svá rukojmí utopením v kovové kleci ponořené do vody, přičemž celý průběh tohoto aktu byl dokumentován moderním kamerovým systémem. Účelově tato videa posléze zveřejňovali k manifestaci vlastního

---

6 GABRIEL, M. A. *Islam and terrorism*. Revised and updated edition. Lake Mary, FL: FrontLine, 2015, s. 169.

7 *Handbook on the Management of Violent Extremist Prisoners and the Prevention of Radicalization to Violence in Prisons.* Criminal Justice Handbook Series. Vienna: United Nations, 2016, s. 3.

odhodlání a s cílem zastrašit nepřátele. Další oběti likvidovali za pomocí drátů a výbušnin připevněných k jejich hlavám, takže byly výbuchem dekapitovány. Průběh popravy byl opět dokumentován. Násilí vůči nevěřícím (káfirům), jinověrcům, odpadlíkům od víry či dalším osobám, které se (viděno optikou radikálních džihádistů) zpronevěřily či projevily neúctu vůči jejich interpretaci islámu, je nemilosrdné, kruté a bezskrupulózní. Podobné nelítostné a demonstrativní násilí používají ale i některé organizace mafiánského typu, brutální pouliční gangy v Jižní Americe nebo vybrané skupiny organizovaného zločinu. Násilí a vygradovaná brutalita jsou nástrojem pro zastrašení, demonstraci síly, nemilosrdnosti a krutosti.

Většina odborníků, kteří se zabývají studiem a analýzou takzvaného Islámského státu a jeho činů, zdůrazňuje, že jeho síla spočívá ve schopnosti ovládat náš strach. Principiálním strachem je strach z islámu jako takového. Jediný strategický dopad a efekt teroristických útoků na západní společnost je v rovině psychologické. Neoslabují vojenské kapacity západního světa, dokonce je spíše posilují tím, že rozpočet na zbrojní průmysl roste. Útoky mají marginální dopad na ekonomiku států, ohrožují ovšem demokratické instituce v kontextu nekonečných polemik o vztahu bezpečnosti a právního státu. Tento typ strachu sdíleného vlastní společností může způsobit implozi státu a iniciovat občanskou válku mezi muslimy a nemuslimy.[8]

Strach je do značné míry paralyzující a může mít významné bezpečnostní konsekvence, které mohou vést k nepřiměřeným bezpečnostním opatřením, k sekuritizaci bagatelních problémů nebo k hysterické reakci veřejnosti.

Je třeba podotknout, že vynalézavé metody krutých poprav a dalšího účelového násilí nejsou vlastní pouze Islámskému státu, lze je vysledovat i u dalších teroristických organizací náboženského charakteru. Například teroristická organizace Boko Haram, ovládající území Nigérie, ale i některých dalších afrických států, zejména části Čadu a Kamerunu, užívá běžně drastické způsoby mučení a násilné metody k prosazení svých cílů. Jde o islamistickou militantní skupinu, která podniká bombové útoky, unáší ženy a děti, které zneužívá jako sexuální otroky či sebevražedné atentátníky, útočí na měkké cíle, zejména školy, a ničí majetek. Jejími oběťmi jsou převážně civilní osoby, ale i členové lokálních ozbrojených složek.

Aby byl jejich účinek efektivní, musí být násilné skutky a další formy brutality veřejně manifestovány. Teroristé k tomu využívají všechny dostupné kanály, majoritně virtuální prostředí internetu, sociálních sítí, elektronická periodika, ovšem výjimkou nejsou ani tištěné materiály. Prezentace násilí, jeho glorifikace a legitimizace se staly marketingovým a mediálním atributem terorismu a integrální součástí jeho **propagandy**.

Zajímavou studii obsahu propagandistických magazínů džihádistických skupin (Tálibán, Al-Káida a ISIS) zpracovala Plisková, jež mimo jiné uvádí v souvislosti s propa-

[8] ROY, O. Who are the new jihadists? *Theguardian.com*, 2017 [online], [cit. 13. 8. 2018]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/news/2017/apr/13/who-are-the-new-jihadis.

gandistickým časopisem Islámského státu s názvem *Dabiq*[9]: „Propaganda se zaměřuje na emoce cílového publika. Všechna čísla jsou doplňována vizuálními obrazy, které jsou citově zabarvené a měly by vyvolávat předpokládané emoce jako strach, lítost, odpor či pocit zrady apod. Dochází ke zveřejňování fotografií dětí a žen jako obětí útoku nepřátel. Fotografie mají vyburcovat cílové publikum k pomstě."[10]

Tištěná periodika, texty popisující násilné útoky, fotografie a videa plná drastických záběrů, emocionálně podbarvená hudebním podtextem, představují poselství o moci teroristů. Jejich hlavním cílem je zastrašit protivníka a současně destabilizovat společnost a zakořenit v mysli obyvatelstva trvalou obavu o existenci, která paralyzuje běžné fungování společnosti ve všech klíčových oblastech. Tato manifestace násilí v sobě skrývá psychologický rozměr terorismu, který se v globálu dotýká všech států včetně těch, které doposud nebyly projevy terorismu dotčeny. Na stránkách propagandistických magazínů teroristických organizací jsou tyto skutky a jejich aktéři glorifikováni a mají posloužit jako příklad pro další následovníky. Podobná taktika nepředstavuje ve světě terorismu žádné novum, rozvoj informačních a komunikačních technologií tuto metodu pouze výrazně usnadnil a urychlil. Na motivační podtext teroristického násilí upozorňoval například Miroslav Mareš: „Islámský subverzivní terorismus využívá proti svým nepřátelům (západní ‚židokřesťanské' civilizaci, komunismu, modernizačním proudům a nepřátelským režimům v islámském světě) strategii ozbrojené propagandy, a to ve značném rozsahu a brutalitě co do počtu obětí a forem jejich usmrcení (útoky na WTC, popravy rukojmí useknutím hlav apod.). Cílem je zastrašit nepřítele a vyslat poselství stoupencům o vlastních možnostech, což má motivovat masy islámského obyvatelstva k rozsáhlému vystoupení po boku islámských teroristů."[11]

Násilí inspirované politickými či náboženskými motivy vždy přitahovalo dostatek nespokojenců. Pokaždé se najdou lidé ochotní vzdát se pohodlí a odjet bojovat do ciziny. Co se změnilo, je schopnost verbířů dostat se kamkoli, na každý telefon, který je napojený na sociální sítě (a někdy se také osobně setkat s potenciálními rekruty v problematických muslimských ghettech na pařížských předměstích a v mešitách vedených extremisty). Nová média způsobují návyk. Ti, co se nudí, tak mohou zabíjet čas. Ti, kdo jsou opomíjeni, se náhle mohou cítit důležití. Samotáři se zapojí do komunit, které jsou velmi reálné. Až 93 % mladých Američanů je častými uživateli internetu a více než 80 % má k němu bezdrátový přístup. Čím chudší obyvatelstvo a čím zaostalejší země, tím je pravděpodobnější, že internetové připojení bude bezdrátové. Většina zemí na Blízkém

9 Časopis je pojmenován dle syrského města, kde mělo údajně dojít k zásadnímu střetu apokalyptických rozměrů mezi takzvaným Islámským státem a západními mocnostmi.

10 PLISKOVÁ, K. *Propaganda džihádu: Časopisy Al-Káidy, Islámského státu a Tálibánu v angličtině*. Brno: Barrister & Principal, 2016, s. 59.

11 MAREŠ, M. *Terorismus v ČR*. Brno: Centrum strategických studií, 2005, s. 249.

východě je závislá na mobilních telefonech, protože jejich infrastruktura je mnohem levnější než drátové připojení a není ji tak snadné ukrást.[12]

Časové úseky, které oddělují jednotlivé teroristické útoky, jsou vyplňovány **varováními o chystaném dalším útoku** v případě nepřijetí požadavků teroristů, které jsou rovněž důležité. Dostatečně opodstatněná hrozba násilím je stejně významná – nese stejný vzkaz jako násilí samo.[13]

Je třeba jen dodat, že propaganda násilí a extremistického výkladu islámu si neklade za cíl mobilizovat pouze muslimskou část světa, ale zaměřuje se systematicky i na jedince z takzvaného západního světa, které se snaží ovlivnit a infikovat myšlenkou legitimity násilí ve prospěch globálního džihádismu. Vliv vybraných teroristických skupin tak má transnacionální charakter, překračuje teritoriální a kulturní bariéry a proniká i do fundamentálních bází demokratických států.

Tato zákeřná taktika rafinovaně infikuje občany z různých zemí a kontinentů a vytváří prostor pro progresivní radikalizační proces, který oslovuje zejména mladou generaci. Tak se formuje interní bezpečnostní hrozba osamělých bojovníků a specifická forma domácího terorismu (*domestic terrorism*). Této problematice bude dále v textu věnována detailnější pozornost.

Násilné akce džihádistů umocněné emotivní propagandou i celosvětovou medializací jsou do určité míry **psychologickou válkou svého druhu**. Dopad na širokou veřejnost může být značný a představuje další radikalizační faktor, zejména politického extremismu. Atomizovaná společnost zažívající pocit ohrožení primárních zájmů a hodnot může volat po důkladnějších krocích politického aparátu, bezpečnostních složek a armády vůči původcům tohoto ohrožení. Na politické představitele je tak vyvíjen značný tlak, aby zintenzivnili protiteroristickou rétoriku, přijali zásadnější opatření, zavedli přísnější sankce za trestné činy spojené s terorismem a další akce, které by upokojily rozjitřenou veřejnost. Podobné reakce ovšem do jisté míry teroristé předpokládají, dokonce s nimi v rámci své propagandy i kalkulují a snaží se je vyvolat. Protiteroristické bezpečnostní politiky se tak někdy mohou dostat do nešťastné spirály kontraproduktivních akcí a reakcí, které budou umocňovat a podněcovat další nepokoje či fragmentaci společnosti, nemluvě o tom, že některé kvazi politické subjekty či populistická hnutí umně operují s **hrozbou terorismu** za účelem zmanipulování obyvatelstva a určitého zisku politických bodů či mocnější pozice ve státě. Úmyslně sekuritizují určité jevy ve společnosti a stylizují se do role protektivního hnutí bránícího zájmy národa. Taková taktika a tyto metody radikalizují společenská spektra, motivovaná iracionálním strachem a dezinformacemi, která jsou ochotna akceptovat násilí či devalvovat demokratické principy. Jedna bezpečnostní hrozba tak saturuje a aktivizuje hrozbu další (viz příloha, obr. 1).

---

[12] Více BOURRIE, M. *Vražedná hra: Jak Islámský stát láká nové bojovníky*. Přeložil Marek Pavka. Brno: CPress, 2016, s. 50–51.

[13] SOULEIMANOV, E. *Terorismus: Pokus o porozumění*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, s. 43.